

MAGYAR AFRIKA TÁRSASÁG
AFRICAN-HUNGARIAN UNION



AHU MAGYAR AFRIKA-TUDÁS TÁR
AHU HUNGARIAN AFRICA-KNOWLEDGE DATABASE

KADA, Júlia

Az életformaváltás lehetőségei / Opportunities for changing lifestyle

Eredeti közlés/Original publication:

Nagyvilág, 1979, 24. évf., 2. szám, 292–293. old.

Elektronikus újraközlés/Electronic republication:

AHU MAGYAR AFRIKA-TUDÁS TÁR – 000.003.603

Dátum/Date: 2019. május / May

filename: kada_1979_recSoyinkaDramak

Az elektronikus újraközlést előkészítette

/The electronic republication prepared by:

B. WALLNER, Erika és/and BERNACZKY, Szilárd

Hivatkozás erre a dokumentumra/Cite this document

KADA, Júlia: Az életformaváltás lehetőségei / Opportunities for changing lifestyle, *AHU MATT*, 2019, **pp. 1–6. old.**, No. 000.003.603, <http://afrikatudastar.hu>

Eredeti forrás megtalálható/The original source is available:

Közkönyvtárakban / In public libraries

Megjegyzés / Note:

ellenőrzött és szerkesztett szöveg / controlled and edited text

Kulcsszavak/Key words

magyar Afrika-kutatás, könyvismertetés (Wole Soyinka: *Drámák*. Európa Könyvkiadó, 1978)

African research in Hungary, book review (Wole Soyinka: *Drámák*. Európa Könyvkiadó, 1978)

AZ ELSŐ MAGYAR, SZABAD FELHASZNÁLÁSÚ, ELEKTRONIKUS,

ÁGAZATI SZAKMAI KÖNYV-, TANULMÁNY-, CIKK- DOKUMENTUM- és ADAT-TÁR/THE FIRST HUNGARIAN FREE ELECTRONIC SECTORAL PROFESSIONAL DATABASE FOR BOOKS, STUDIES, COMMUNICATIONS, DOCUMENTS AND INFORMATIONS

* magyar és idegen – angol, francia, német, orosz, spanyol, olasz és szükség szerint más – nyelveken készült publikációk elektronikus könyvtára/
writings in Hungarian and foreign – English, French, German, Russian, Spanish, Italian and other – languages

* az adattárban elhelyezett tartalmak szabad megközelítésűek, de olvasásuk vagy letöltésük regisztrációhoz kötött/the materials in the database are free but access or downloading are subject to registration

* Az Afrikai Magyar Egyesület non-profit civil szervezet, amely az oktatók, kutatók, diákok és érdeklődők számára hozta létre ezt az elektronikus adattári szolgáltatását, amelynek célja kettős, mindenekelőtt sokoldalú és gazdag anyagú ismeretekkel elősegíteni a magyar afrikanisztikai kutatásokat, illetve ismeret-igényt, másrészt feltárni az afrikai témájú hazai publikációs tevékenységet teljes dimenziójában a kezdetektől máig./The African-Hungarian Union is a non-profit organisation that has created this electronic database for lecturers, researchers, students and for those interested. The purpose of this database is twofold; on the one hand, we want to enrich the research of Hungarian Africa studies with versatile and plentiful information, on the other hand, we are planning to discover Hungarian publications with African themes in its entirety from the beginning until the present day.

AZ ÉLETFORMAVÁLTÁS LEHETŐSÉGEI

Wole Soyinka: *Drámák*. Európa Könyvkiadó, 1978.

KADA, Júlia

Nagyvilág, 1979, 24. évf., 2. szám, 292–293. old.

Wole Soyinkáról minden ismertetés, cikk, tanulmány és kritika elején illő megemlíteni, hogy – mint angol kiadója, Rex Collings írta róla – „reneszánsz elődeihez hasonlóan valamiféle univerzális ember: költő, drámaíró, regényíró, kritikus, előadó, tanár, színész, fordító, politikus és könyvkiadó”. A prózaíró Soyinka még ismeretlen a magyar olvasók előtt: *The Interpreters* (A tolmácsok) című, 1965-ben kiadott regénye és börtönnaplója, a *The Man Died* (1972, Meghalt az ember) nem jelent meg magyarul. Két kötetnyi verséből – *Idanre and Other Poems* (1967, Idanre és más versek) és *Shuttle in the Crypt* (1972, Ingajáték a kriptában) – jó néhány megjelent a *Nagyvilágban* és a *Dobsírató* című, 1977-ben kiadott antológiában. Drámaírói munkásságából eddig a *Kongi szürete* adott ízelítőt; a darabot a *Nagyvilág* 1974, 11. száma közölte, most pedig az Európa Könyvkiadó drámakötetében is szerepel.

A válogatás hat drámát tartalmaz. *Az oroszlán és az ékszer* a szépsége tudatától megmámorosodott Sidi párválasztásának krónikája. Egyik kérője a falu minden újért szolgai módon lelkesedő tanítója, aki a modern életformát koktél partik, lagosi mulatók és törékeny tényérok jelképeiben megragadható örömsorozatként érzékeli. A másik a ravasz, öreg előljáró, aki faluját minden újítástól meg akarja óvni, akár vesztegetés és csalás árán is. A lány az öreg főnököt választja, mert az – miután impotenciát hazudva magához csalta – férfiúi teljesítményével meggyőzi arról: az ő életereje, fizikai és szellemi megújulásra való képessége jelenti az igazi jövőt. *A mocsárlakók* egy fiú története, aki hazamenekül a városból, mert ott saját ikertestvére kapzsiságának esett áldozatul. Mikor azonban az árvíz pusztította termést látja, elindul a járhatatlan, gyilkos mocsáron át, vissza a városba, mely egyszer már kivetette magából. *Az erdő tánca* – melyet 1960 októberében, a

Nigéria függetlenné válásának alkalmából rendezett ünnepségeken mutattak be – a totemoszlop körül egybeseregülő erdei szellemek, városiak, falusiak és megidézett halottak kavargó összecsapása, melynek dinamikáját – mint egyik kritikusa írta – az a konfliktus adja, hogy

„a halottak ítéletre vágnak, az élők pedig arra, hogy ne ítélkezzenek”.

Hiszen az élők jellemükben és cselekedeteikben örökösei a bűnöknek, melyek sok emberöltővel az ő születésük előtt a halottak pusztulását okozták. A *Jero testvér megpróbáltatásai* annak a története, hogy adósságainak és kisstílű csalásainak következményei elől menekülve hogyan lesz egy álpróféta egyre nagyobb hódolattal övezett, szinte mitikus lény. A *Kongi szürete* egy vérfürdőbe és zúrzavarba torkolló ünnepség leírása: Kongi, a dicsőségszomjas és kegyetlen elnök, hatalma tetőfokán. látványos szüreti ünnepség keretében akarja rákényszeríteni a régi rend bukott királyát, hogy a nép színe előtt hódoljon neki. Az *erős fajta* a sorsa elől menekülő ember klasszikus drámákból jól ismert témáját formálja újjá: hőse a „hordár” szerepétől menekülve – aki újév éjszakáján magára veszi a közösség bűneit – végül egy idegen falu halálra ítélt „hordára” lesz.

Miféle szemléleti vagy stílusbeli kapcsolat fűzi össze vajon a témájában, hangvételében olyan különböző hat művet: a mitikus törzsi játékokat, a vígjátékokat, meg az egy tömbből faragott, néhány órába sűrített drámákat? Először is az, hogy mindegyik a két életforma szorításában vergődő ember drámája. Azé az emberé, jobban mondva közösségé, amely a törzsi lét ősi szokásai és értékrendje, meg a gyorsan épülő és változó, bizonytalan értékkategóriákkal dolgozó városi életforma közé szorult. S összefűzi a drámákat az a meggyőződés, hogy az ember egyrészt nem választhat, másrészt nincs is miből. Az író nyilvánvalóan a hagyományokhoz, az ősi életformához, a szigorúan megszabott értékekhez köti rokonszenve: a város mindegyik darabban idegen és távoli, nem a Soyinka-drámák szereplőinek tudatára méretezett világ. Csak arra elég, hogy már a régi sorsukat se tudják elfogadni miatta. A *mocsárlakók* visszatérő fia már nem tudja apja és anyja jámbor beletörődésével tudomásul venni a mocsár szeszélyeit és az áldozati állatokon kövérre hízó pap semmitmondó vigaszát. Az *erős fajta* Emanja tizenkét évet eltölt a városban, s mikor visszatér, már nem

tudja átvenni apjától az évenként megismételt keserves utat a folyón, vállal a közösség bűneivel. Addig menekül, míg életével kell megváltania egy másik közösséget, amelyet éppen az ő vergődő áldozata foszt meg egyszer s mindenkorra a megtisztult újrakezdés illúziójától. A *Kongi szüretében* a volt trónörökös, a jogfosztott uralkodó unokaöccse dachból és gyűlöletből áll be földművesnek, termeszt a díjnyertes yam-gyökeret, s az új zsarnok elleni lázadásának se célja, se tartalma nincs, csak indulata van. Vagyis az, ami *Az oroszlán és az ékszer* megírásakor – a függetlenség kivívása előtt – még többé-kevésbé világosnak látszott: hogy egy-egy országnak saját múltjából kell kialakítania a jövőjét, csak saját értékrendjét fejlesztheti tovább, és abból támaszthat új értékfogalmakat, a későbbiekben mintha már nem volna ilyen egyszerű. Mintha a drámaíró úgy érezné: a más kultúrával, más törvényekkel való találkozás nem teszi ugyan alkalmassá az embert az idegen rendbe való beilleszkedésre, de megfoszthatja attól a képességétől, hogy a saját törvényeit felismerje és kialakítsa.

A közösségekben és történelmi egységekben gondolkodó drámaírót jelzi az is, hogy a drámák rituális szerkezete szinte mindenütt meghatározó elem. Nemcsak a totemoszlop körül kavargó ünnepség, a szüreti vigasság, az újévi szertartás külsőségeiben, hanem a mitikushoz közel álló szemléletben is. Abban, hogy szereplőinek elsősorban nem az adottságok és körülmények egymásra hatásában alakuló személyisége, hanem eleve adott szerepe, sorsa van. A dráma pillanata mindig az a pillanat, amelyben sorsuk már eldőlt, amelyben már a szerep szabja meg a viselkedést – mint a mítoszokban. A drámaírót nem érdekli, személyisége milyen vonásai sodortak valakit az adott helyzetbe. Nem tudni például, miben különbözött Igwezu, *A mocsárlakók* hazatérő fiúja halottnak hitt ikertestvérétől, aki sokra vitte a nagyvárosban. A drámában már mindketten úgy viselkednek, ahogy helyzetük megköveteli: az egyik kegyetlen és pénzsóvár, mint a gazdag városiak, a másik sebezhető és tehetetlen, mint azok a falusiak, akiknek személyiségét már kikezdte a város. Nem tudni, Kongi hogyan lett elnök, s miért éppen ő lett az: csak annyit látni, hogy a szüret előtt már a friss hatalomtól megrészegülők módján viselkedik. *Az erdő táncában* a valóságos szereplők cselekedeteit – azokét a szereplőkét, akik maguk is viselkedéstípusok megtestesítői: a férfipusztító Teknőcasszony, a szertartásmester, a művész – úgy át- meg átfonják a rituális játék megkövetelte gesztusok, hogy a mítosztól, a helyzettől független mozdulatuk, mondatuk alig akad. Ebből a szempontból talán két kivétel van a

kötetben: Sidi, akinek személyiségében ott rejlik a meglepetés lehetősége, és a szélhámos álprófeta, Jero testvér.

Soyinkát, a drámaíró tehát nem az emberi lét örök kérdései izgatják, nem a bonyolult személyiségek és kapcsolatok pszichológiai lehetőségei. Egy társadalmi váltás esélyeit kutatja, az életformaváltás pillanatába jutott közösség lehetőségeit. S mivel úgy érzi, hogy a közösségi gondolkodás legjobb kifejezője a mítosz, ezt teszi drámái alapjául. Még a modern életstílus Afrikától idegen fenyegetéseit is a keresztény mitológia paródiájává torzult szélhámosok jelzik néha, mint amilyen a Megváltó pózában tetszelgő Jero testvér. Az emberi lét örök kérdései pedig, akárcsak a biológiai lét alaptényei – a termékenység, pusztítás, újjászületés és halál – nagyon is Időhöz kötött és térben körülhatárolt tartalommal töltődnek fel, amikor a hozzájuk fűződő rítusok az életformaváltás pillanatához érkezett Afrikát idézik Soyinka színpadán.